

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

**«БӨБЕК» ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ,
БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ САУЫҚТЫРУ ОРТАЛЫҒЫ**

ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ

ОҚУШЫ ДӘПТЕРІ

7-СЫНЫП

Алматы
2017

ӘОЖ 373.167.1:159.9

Ә 29

**«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының
авторы С.А. Назарбаева**

**Қазақстан Республикасының
Білім және ғылым министрлігі ұсынған**

ISBN 978-601-7819-72-9

Өзін-өзі тану: Оқушы дәптері. Ж.Ж.Әкімбаева, Е.Б. Бақаш, С.С. Нұркеева, Р.М. Мұратханова / 7-сынып. – Алматы: «Бебек» ҰҒПББСО, 2017. – 102 б.

ӘОЖ 373.167.1:159.9

ISBN 978-601-7819-72-9

**© «Бебек» ҰҒПББСО,
2017**

ҚЫМБАТТЫ ЖАС ДОС!

«Өзін-өзі тану» пәніне арналған бұл дәптермен жұмыс жасауда рухани-адамгершілік құндылықтар мен адами қасиеттердің мағынасын тереңірек ұғынатын боласың.

Дәптерде берілген сұрақтар мен тапсырмалар өзінді, өзгені, айналанған адамгершілік құндылықтар арқылы тануға жетелейді.

Дәптер сені ойландыратын сан түрлі сұрақтар мен тапсырмалардан тұрады. Оларға жауап іздей отырып, адамгершілік қарым-қатынастың, жалпыадамзаттық құндылықтардың мәнін түсініп, оны күнделікті өмірде қолдануға дағыланасың.

Барлық іске ізгі ниетпен кіріссен, шығармашылық шаттығына бөлениесің!

Таным жолындағы ізденісіңе сәттілік тілейміз!

Іске сәт, жас дос!

I тарау ТАНЫМ ҚУАНЫШЫ

1-2 сабақтар АҚЫЛ-ПАРАСАТ, ЕРІК-ЖІГЕР ЖӘНЕ ЖҮРЕК

... Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,
Сонда толық боласың елден бөлек.

Абай

1-тапсырма

Сөздер мен олардың анықтамаларын салыстырып, әрбір терминнің өзіне сәйкес келетін анықтамасын сызықпен бағыттап көрсет.

Ұғым	Анықтамалары
1. Парасаттылық	1) Адамды басқа тіршілік иелерінен ерекшелейтін аса маңызды қасиет. Шындықты танудың, оны жан-жақты зерттеп, мәнін ашу арқылы байыбына жете ұғынудың ең жоғарғы сатысы.
2. Ақылды	2) Білімді тәжірибе жүзінде дұрыс пайдалана білу. Сана-сезімі жоғары, білімді, есті адам.
3. Парасат	3) Ақылдың мұлдем жаңа таным-білімдерді қорыта алатын және шындықтың аса терең мәнін танып біле алатын жоғары жасампаздық қабілеті. Ақылдың жоғары деңгейі.
4. Ерік-жігер	4) Ақылдылық пен білімпаздық, мәдениеттілік, көрегенділік пен зерделілік және байыптылық, байсалдылық.
5. Ақыл	5) Адамның өз мінез-құлқын саналы түрде менгере алу қабілеті, оның белгілі бір мақсатқа жету, іс-әрекетті орындашыту шығу жолында қыыншылықтарды жеңе білуінен байқалатын ішкі қуаты.

2-тапсырма

Төменде берілген сөздер мен сөз тіркестерін пайдаланып, «Парасатты адамның» портретін жасап, жаз.

Tuistі сөздер мен сөз тіркестері: ар-ұят, ашуланбау, байыптылық, ақылға жендіру, сабырлы, салмақты, инабатты, әдепті, сезімтал, парқын білу, пайымды, мейірімді.

3-тапсырма

«Ақыл, қайрат, білімді тең ұстаған зор болар» тақырыбына
пікірталас үйымдастырып, өз көзқарастарынды дәлелдендер.

4-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

**3–4 сабақтар
АДАМНЫҢ ИШКІ ӘЛЕМІ**

Ар ұялар іс қылмас.

Абай

1-тапсырма

Сөздіктерден «ынсан», «әділет», «мейірім» сөздерінің анықтамасын тауып, жаз. Олардың ұсқастықтары мен айырмашылықтарын тап.

2-тапсырма

Абайдың «Пайда ойлама, ар ойла...» сөзін басшылықта алып, тәмендегі рөлдерді қатыстырып сахналаудың сенариін жаз.

- Дәнекер (өмірмен байланыстырады);
- Сөз тапқыш (мәтіннен жүрекке жылды сөздерді тауып айтады);
- Сұрақ қоюшы (сұрақ қояды);
- Реттеуші (реттеп отырады).

3-тапсырма

**«Өзіңнен ұяла жүрсөң, сені ешкім де ұялта алмайды» (Феофраст)
тақырыбына эссе жаз.**

4-тапсырма

«Сабақтағы сабак» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

5-6-сабақтар ӘМІРДІҢ МӘНІ

**Ісіңізге, еңбегіңізге, оқуыңызға нағыз адамгершілікпен
кіріссеніз сөз жоқ, жеңіске жетесіздер.**

Қаныш Сәтбаев

1-тапсырма

Шәкәрімнің «Өтірік ақиқаттан алыстатса, шындық ақиқатқа жақыннатады. Ақылы мен үжданы үйлесім тапқан адам өтірік айтпайды» деген ойын көзқарас — себеп — мысал — қорытындылау әдісімен талқылап жаз.

2-тапсырма

Мен кіммін?», «Менің өмірімнің мақсаты неде?» деген сұрақтардың
қатыстыра отырып эссе жаз.

3-тапсырма

Мына криптограмманы дұрыс шешсең, Абайдың белгілі өлеңінің екі жолын оқуға болады.

1	2	3		4	5		6	7	8												
9	10	11	12	13	14		15	16	17	18	19	20	21	,							
22	23	24	25	26	27	28		29	30	31		32	33	,							
34	35	36		37	38	39	40	41	.												

- I. Екінші жақтағы жіктеу есімдігі-1,2,3.
- II. Шылау — 4,5.
- III. Математикалық сан — 6,7,8.
- IV. Құрылымдық материалы — 9,10,11,12,13,14.
- V. Жер жүзі, әлем — 15,16,17,18,19.
- VI. Барыс септігінің жалғауы — 20,21.
- VII. Кел сөзінің антонимі — 22,23,24.
- VIII. Жіңішке дауысты дыбыс — 25.
- IX . Дауыссыз дыбыс — 26.
- X. Аңдардың үнгірі — 27,28.
- XI. Ізде сөзінің синонимі — 29,30,31.
- XII. Шылау — 32,33.
- XIII. Жоқ сөзінің антонимі — 34,35,36.
- XIV. Ірі елді мекен, шаһар — 37,38,39,40.
- XV. Дауыссыз дыбыс — 41.

4-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

7–8 сабақтар АДАМ БАҚЫТЫ

Жаны мейірімге толы адам бақытты.

Пифагор

1-тапсырма

Бақыт туралы қанатты сөздерді оқып, олардың ішінен шынайы бақыт туралы айтылғандарын таңдап алып, таңдауынды дәлелдеп жаз.

•*Адам қай кезде бақытты бола алады? Қолда барына қуанып, қолда жоқты ойламаған кезде.*

Лев Толстой

•*Бақыт әрқашан ұнатқан ісінді істейде емес, әрқашан істеген ісінді ұнатуда.*

Лев Толстой

•*Бақыт дегеніміз адамның өзін өзгеге керек екенін сезінуінде еken.*

Ақселеу Сейдімбек

- *Бақыт–қолға қонған құс. Байлыш – қолға ұстаған мұз.*

Мақал

- *Еңбек пен бақыт егіз.*

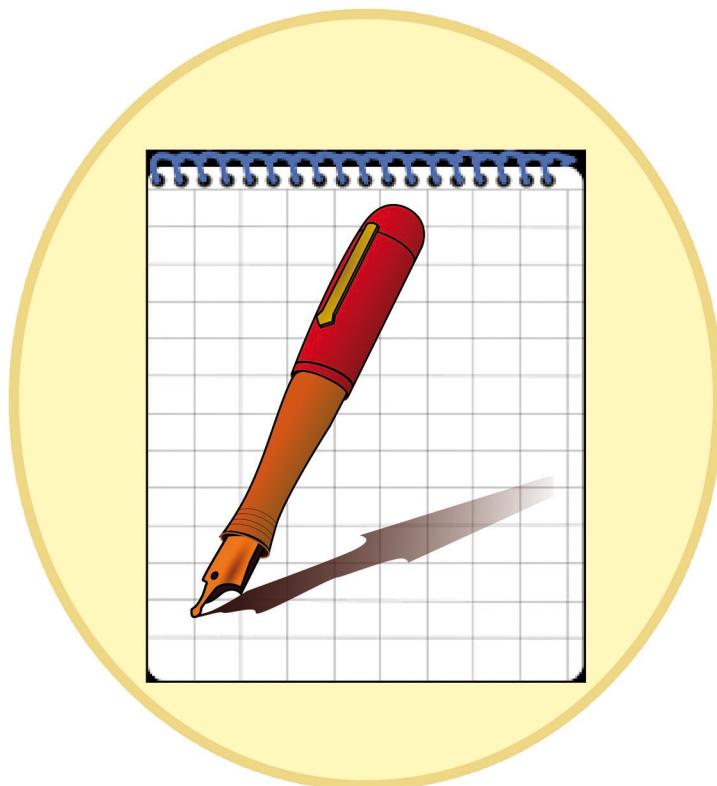
Мақал.

2-тапсырма

Берілген сөзтізбекті дұрыс шешсең, бақыт туралы мақалды оқуға болады.

- I. Жұмыс, қызмет, іс – 1,2,3,4,5.
- II. Жалғаулық шылау – 6,7,8.
- III. Қуаныш, шаттық – 9,10,11,12,13.
- IV. Бірінен-бірін бөліп алуға болмайтын, тығыз байланысты – 14,15,16,17.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	.
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	---

3-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

4-тапсырма

Берілген сөз тіркестерін оқы. Мағыналарын тауып жаз.

1. Бақыт қонды.

2. Бақыт құшағында

3. Бақыт таңы атты

4. Бақытқа бөлениді.

5. Бақыты жанды

5-тапсырма. «Ұжымдағы достық» жобасының 1-кезені бойынша жобаның мақсатын жаз.

6-тапсырма. Жобаның бірінші кезеңінен естерінде қалған айрықша әсерлерді жаз.

7-тапсырма

Дұрыс деп тапқан жауаптарынды белгіле.

1-тест

Парасатты адам:

- A) Ар-ұят пен адамшылыққа жүгініп, ақиқатқа талпынаады.
- Ә) Қоғамға қызмет етеді.
- Б) Айнала қоршаған ортамен ортақ тіл табыса алады.

2-тест

«Өзіңнен үяла жүрсөң, сені ешкім де үялта алмайды» деген ойға сенің көзқарасың?

- A) Дұрыс айтады әркімнің ар-ұжданы, үяты оның бағдаршамы, көзге көрінбейтін жол бастаушысы тәрізді.
- Ә) Мені ешкім бақылап жүрген жоқ қой. Адамдар менің мінімді байқамайды деп ойлаймын.
- Б) Өзімнен не үшін үялуым керек?

3-тест

Шәкөрімнің «Өтірік ақиқаттан алыстатса, шындық ақиқатқа жақыннатады. Ақылды мен ұжданы үйлесім тапқан адам өтірік айтпайды» деген ойына сенің көзқарасың?

- A) Ақиқат көзге көрінбейді сондықтан мен үшін оның өлшеуіші жоқ.
- Ә) Ақиқатқа жүгіну – айтқан, істеген, көрген немесе естіген нәрсені дәл жеткізу. Нағыз шындық – ол Ар-ұждан.
- Б) Зиянсыз өтіріктерді айтқанда түрған не бар?

4-тест

Шынайы бақытты адам:

- A) Дәулетке кенелу, рақатқа бөлену.
- Ә) Парасатты, алдына ізgi мақсат қойып, мінез-құлқын, іс-әрекетін ерікті түрде игілікке бағыттап отыру.
- Б) Табысқа қол жеткізу, іс-әрекеттің марапатталуы.

II ТАРАУ **АДАМ БОЛАМ ДЕСЕНІЗ...**

9–10 сабақтар **АДАМ АБЫРОЙЫ**

Абырой – ар еңбегі.

Қазақ мақалы

1-тапсырма

Мақал-мәтелдерді оқып, талдап, абыроидың анықтамасын шығарып, жаз.

- *Ұят жүрген жерде, абырой төгілмейді.*
- *Абырой бар жерде, ар шапаны сөгілмейді.*
- *Ала жіпті аттамағаның абыроібы биік.*
- *Еңбек мұратқа жеткізер, жалқаулық абыроиды кетірер.*
- *Адамгершілік абырой әпереді.*
- *Абыроіыңды жасынан сақта.*

2-тапсырма

Төменде берілген өлеңді оқып, «Абыройлы болу – парызың» тақырыбында эссе жаз.

3-тапсырма

Берілген сөзтізбекті дұрыс шешсең, осы сабактың дәйексөзін оқуға болады.

- I. Қадір, жақсы атақ – 1,2,3,4,5,6.
- II. Намыс, ұят, адамгершілік – 7,8.
- III. «Еңбек» сөзінің 3-жақтағы тәуелді формасы – 9,10,11,12,13,14.

1	2	3	4	5	6	–	7	8		9	10	11	12	13	14	.
---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	---	----	----	----	----	----	---

4-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

11–12 сабақтар АДАМ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Өзінің айналасындағы жора-жолдастарының, бауырларының жан дүниесіне үңіліп қарамаған адам өмірде үлкен қызыншылықтарға кезігеді және айналасына зиянын тигізеді.

Альфред Адлер

1-тапсырма

Отбасыңың, сыныптастарыңың алдында жауапкершіліктерің туралы тізбектеп жаз.

2-тапсырма

«Жауапкершілікті адал атқару өрбір адамның міндеті ме?» тақырыбындағы сауалнаманың нәтижесі бойынша қорытындыны жаз.

3-тапсырма

Адам жауапкершілігінен туындайтын жақсы қасиеттерді, игі істерді тауып жаз.

4-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдым	Мүмкін емес	Сабақ болды

**13–14 сабақтар
ТӘРТІП ПЕН ПАРЫЗ**

Тәртіпке бағынған ел құл болмайды.

Бауыржан Момышұлы

1-тапсырма

Төменде берілген ой тұжырымдарды оқы. Өзің үшін дұрыс жауапты таңдап алып, дәлелдеп жаз.

Тәртіп – белгілі бір қоғам мүшелеріне ортақ, орындалуы міндетті ереже, зан.

Тәртіп – адамды мәжбүрлі түрде реттеу құралы.

Тәртіп – бір нәрсенің реті, жөн-жобасы, жеке адамның мінездүлкүй.

Тәртіптілік – амалсыз атқаратын міндет емес, іштей мойындаған, қажет саналған талап.

Тәртіптілік – айнала қоршаған ортаға өзі жайлы жақсы ой туғызатын айла-амал.

2-тапсырма

Өзіннің өмірдегі тәртіп ережендері жаса.

3-тапсырма

Сөзжұмбақты дұрыс шешесен, ерекше торкөзден «Парыз» сөзін оқуға болады.

1. Адам бойындағы жағымды қасиет, оның қоғамда қабылданған әдел талаптарын мінсіз орындауы.
2. Адам бойындағы таза ниет, имандылық қасиет.
3. Адамның күнделікті өмірінде жетекші болатын ішкі қасиеттер.
4. Адамдардың туыстық негіздеғана емес, жалпы адамзатты бауырына тарта білуі, оларға қамқорлық көрсетуі.
5. Ел үшін кісілік көрсетіп, борыш, міндепт, парызын орындауы.

1.

2.

4.

5.

4-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

15–16 сабақтар ҚОҒАМҒА ҚЫЗМЕТ ЕТУ

**Ел мен үшін не істей алады деп сұрама,
ел үшін өзім не істей алам деп сұра.**

Джон Кеннеди

1-тапсырма

Сөздер мен олардың анықтамаларын салыстырып, әр сөздің өзіне сәйкес келетін анықтамасын сызықпен бағыттап көрсет.

Ұғым	Анықтамалары
1. Азаматтық	а) Ақылдылық, ойлылық. Адамға ғана тән қасиет.
2. Азамат	ә) Адамдарға деген ізгі ниет, құрмет, жанашырлық пен сенім, кеңпейілдік, басқалардың мұддесі үшін жан аямаушылық.
3. Адамгершілік	б) Адамның тұлғалық жақсы қасиеттерін танытатын ұғым.
4. Кісілік	в) Адамгершілігі бар парасатты адам.
5. Саналылық	г) Ел үшін кісілік көрсетіп, борыш, міндеп, парызын адал орындауы.

2-тапсырма

Берілген мәтінді оқып, Отанды сүю, оған қызмет етуге қатысты адами қасиеттерді іріктеп алып, өз қорытындынды шығарып, жаз.

3-тапсырма

**Берілген әріптер тізбегін
мұқият қарап, төменде берілген
жақсы қасиеттерді тауып, оқындар.**

У	Ь	Я	Е	Е	У	Б	М	Ъ	З	Л	И	Л	И	Ш	Т	Т	Ш	З	Ё	Ы	Я	О	Б	
Ч	Н	С	К	Ц	Б	Э	Д	Ш	Ё	Е	Ц	Ж	Ч	М	С	И	Л	Ч	Щ	М	Х	Ё	А	
А	Ы	Ш	Р	Ь	П	Л	Б	Г	М	Ё	П	Р	У	К	Г	П	Д	Ж	К	Х	С	Ю	Р	У
С	Т	Д	В	О	Х	Ш	И	Т	Ю	Е	Х	Б	У	И	Ъ	Щ	Т	И	Ю	Ы	П	Ы	Щ	Ы
Э	Ъ	Х	Ж	Ц	Е	К	Щ	Р	Ю	Д	Й	Щ	А	У	И	Ё	С	Л	С	Ц	Ф	П	С	Р
Н	Ч	П	Я	Ф	Р	Ж	Щ	Х	У	К	Я	І	Н	Ё	Ы	Н	Ы	Л	Н	А	Ф	К	М	
Ч	Ы	Ш	Е	Т	И	О	Ь	Э	Н	Х	К	Ы	Р	Р	З	Ъ	Ц	Д	М	Ч	Г	О	Ч	А
Ф	Л	Ъ	Ф	Т	Я	М	Х	Щ	В	З	А	Ш	Л	І	Я	Ъ	М	Я	И	Ш	М	Ю	Ч	Л
Ы	С	Е	Щ	В	С	А	Щ	И	Ю	В	Д	Н	Й	Ч	М	Ы	Қ	ы	Л	А	С	Ы	М	Д
К	В	Д	Т	Н	Ы	Р	Й	Б	В	Л	Щ	В	И	Т	Е	Д	Ю	Ш	Б	З	Ч	О	Э	Ы
Ф	Ш	Т	Ъ	Н	З	Т	Щ	Ш	У	Г	Ц	Р	Г	Л	Ф	Э	І	Б	М	Г	А	А	Щ	Қ
Х	П	Ж	Ъ	Х	Ц	Т	Я	Л	И	Ч	Ж	У	Д	П	Ы	Ф	Ф	Л	М	Н	Т	Б	Ф	Ш
ъ	л	ш	в	ъ	в	ы	л	с	д	в	ц	п	э	ж	у	қ	и	ц	і	у	ъ	р	ъ	т
л	т	ы	у	ё	ч	қ	с	г	к	ю	е	у	и	м	г	я	р	б	ю	к	п	в	т	б
с	л	к	і	ш	і	п	е	й	і	л	э	ю	г	х	н	щ	у	и	в	э	к	щ	н	э
т	с	х	ъ	п	ы	ж	я	ч	ч	в	ф	х	л	ъ	я	к	т	е	б	к	э	щ	ш	ю
ф	ю	ц	в	ы	ф	в	я	ч	с	я	я	о	ю	о	в	а	д	й	с	т	д	ю	э	ч

Мейірімділік Бауырмалдық Жомарттық Ықылас Руханилық Риясyz
Кішіпейіл

4-тапсырма

Жаттығу “Аяқталмаған сөйлем“

Азамат дегеніміз...

Нағыз азамат болу...

5-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

6-тапсырма. «Ұжымдағы достық» жобасының 2-кезеңі бойынша жоба барысында жасаған иғі істерінің нәтижелері мен есінде қалған сәттерді жаз.

7-тапсырма

Дұрыс деп тапқан жауаптарынды белгіле.

1-тест

Абырой дегеніміз:

- A) Атақ, даңқ, бедел.
- Ә) Абырой – ар-намыстың тазалығы және адам бойындағы ең асыл қасиеттердің бірі; кіслік, адамгершіліктің тірекі.
- Б) Айнала қоршаған ортамен ортақ тіл табыса алу.

2-тест

Жауапкершілік дегеніміз:

- A) Бір іске жауаптылық, міндеттілік.
- Ә) Өмірге, іс-әрекетке ар-ұятыпен, аса үқыптылықпен тәптіптілікпен, адамдықпен қараудың белгісі.
- Б) Тапсырылған міндетті орындау.

3-тест

Тәртіп пен парыздың ортақ ұқсастығы неде?

- A) Әркімнің адамгершілік қасиеттеріне байланысты өзі біліп атқаратын міндетті.
- Ә) Саналы түрде іштей мойындалап, өзіне қажет екенін сезініп, өзі біліп атқаратын борыш.
- Б) Амалсыз атқарылатын міндет.

4-тест

Қоғамға қызмет ету:

- A) Әрбір адамның шын ықыласпен, қалтқысыз істейтін азаматтық борышы.
- Ә) Науқандық шараларға байланысты мақсатты түрде істелетін іс-әрекеттер.
- Б) Қоғамдағы белгілі бір топтар айналысатын іс-әрекет.

III ТАРАУ АДАМ ЖӘНЕ ӘЛЕМ

17–18 сабақтар АДАМИ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖАРАСТЫҒЫ

Назары әдемінің ой-санасы әдемі келеді, ой-санасы әдемі адам өмірдің рақатын көреді.

Халық даналығы

1-тапсырма

Жағдаятты оқып, жалғастырып жаз.

Данияр сабактан асығып-аптығып, үйге сөйлей кірді.

- Ата осы неге мені Азамат түсінбейді. Не айтсам да, не істесем де дұрыс емес деп, Арманды жақтайды, оны ақ көніл дейді. Неге?

Атасы: «Балам, адап ниет адамның мінез-құлқынан, іс-әрекетінен көрініп тұрады. Адамдарды бір-бірімен сол ізгі, таза ниеттері біріктіріп, байланыстырып тұрады.

Адамдарға деген көнілі таза, пейілі ақ, ниеті түзу адап адамды ақ ниет, ақ көніл дейді. Демек, Арман сондай адам болғаны ғой.

Адамдармен жақсы қарым-қатынаста болу үшін алдымен ниетіңді, пейіліңді түзетуің керек. Жүрегі басқаларға деген сүйіспеншілікке толы, ниеті түзу адам олардан да дәл сондай сүйіспеншілікті, таза ниетті қабылдайды. Ақ ниет ылғи да жақсылыққа бастайды», – деді.

Данияр ойланып қалды.

2-тапсырма

Төменде берілген Шәкәрімнің өлең жолдарын басшылыққа алып, адами қарым-қатынас жасаудың ережесін құрастыр.

... «Мейірім», «Ыңсан», «Әділет»,
«Шыдам», «Шыншыл», «Харекет»
Түп қазығы – «Ақ ниет».

Шәкәрім.

3-тапсырма

Төменде берілген қасиеттер мен іс-әрекеттердің қайсысы адамдар арасында жақсы қарым-қатынас құруда маңызды деп ойлайсың. Өзіңе маңыздыларынан бастап орналастыр.

Құрметтеу, сыйлау, қолдау көрсету, көңілін аулау, демеп жіберу, әделтілік, инабаттылық, шынайылық, ізгі ниет, түсінісу, бағалау, есептесу, санасу.

A large rectangular frame divided into five horizontal sections. The first section is at the bottom. The second section is the widest. The third section is narrower than the second. The fourth section is wider than the third. The fifth section is at the top.

4-тапсырма

Сөздерді орнына қойып, ұлағатты сөзді тауып, жаз.

рақатын	әдемі	Назары	ои-санасы	,	көреді
өмірдің	адам	әдемі	келеді	ои-санасы	әдемінің

5-тапсырма

Сөйлемдерді толықтырып жаз.

Менің ойымша, жақсы оқушы дегеніміз, ол _____

Менің ойымша, жақсы адам дегеніміз, ол _____

Мен сыныптастарымды жақсы көремін себебі _____

Менің ойымша әр адам өзі жақсы болса, онда _____

6-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

**19-20 сабактар
ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР**

Отбасында адам бойында асыл қасиеттер жарқырай көрініп қалыптасады. Отанға деген ыстық сезім жақындарына, туған-тұысқандарына деген сүйіспеншілікпен байланысты.

Нұрсұлтан Назарбаев

1-тапсырма

Ата-аналарыңың, тұстарыңың алдындағы парыздарың туралы әссе жаз.

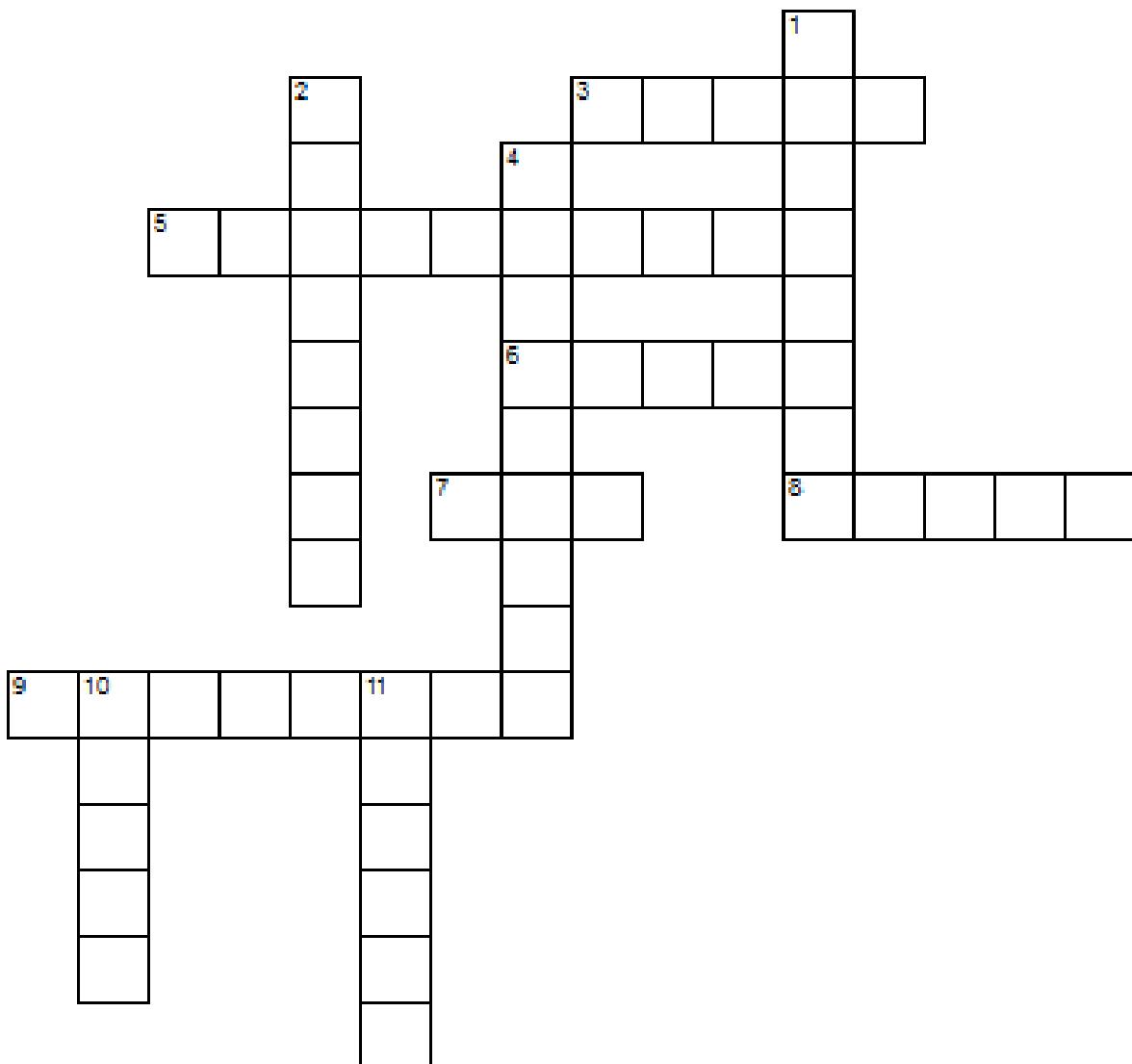
2-тапсырма

«Отбасы жылуына менің үлесім» атты эссе жаз.

3-тапсырма

Мағыналас сөздер сөзжұмбағы

Сабак бойы үйренген құндылықтар,
қасиеттер, ақпараттарды пайдаланып,
берілген сөзжұмбақты шешіндер.

Көлденеңінен

3. Әлем

5. Мазасыздық

6. Шаш

7. Үлгі

8. Шаш

9. Оғаштық

Тігінен

1. Қыыншылық

2. Реніш

4. Әдептілік

10. Үлгі

11. Нан пісіретін пеш

4-тапсырма

Өз ата, әжелерінен үрпақтарына қалдыратын немесе қалдырган өсиеттері туралы сұрап, қысқаша шығарма жаз.

5-тапсырма

«Менің отбасым» атты сөзжұмбақты дұрыс шешсең, ерекше торкөзден «Отбасы» сөзі шығады.

1. Есіктің екі жағы, екі жақтауы
2. Әкенің әкесі.
3. Үлкендердің адамға ізгі тілік, алғыс білдіруі.
4. Бір әкеден жаралған ағалы-інілер.
5. Ағасына жас жағынан кіші қызы бала.
6. Бірге туған қандас, туыс, ағайын.

1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

6-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

21–22 сабақтар
ҰЖЫМДАҒЫ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС

**Адамдардың ортасында өмір сүріп бақытты болу дегеніміз –
ең алдымен өзіңе тиістіні тындыру, өз борышынды ақтай білу
деген сөз.**

Василий Сухомлинский

1-тапсырма

Берілген сөз тіркестерін пайдаланып, ұжымдық қарым-қатынасқа қатысушы тұлғаның (сыныптастың, досың, ересек адам, көркем әдебиет немесе фильм кейіпкері және т.б.) адамгершілік портретін суреттеп жаз.

Жаныңа бір жылдылық сәулесін себетін, мерейінді тасытып, абыроиды арттыратын, адамдарға нұр сыйлайтын, көңілге қымбат сыр сыйлайтын, ашық-жарқын пейіл, адамдық ықылас, ізгілікті ізет, адамдық қасиет, мейірім шашқан шапағатты бейне, ізгілік пен парасат.

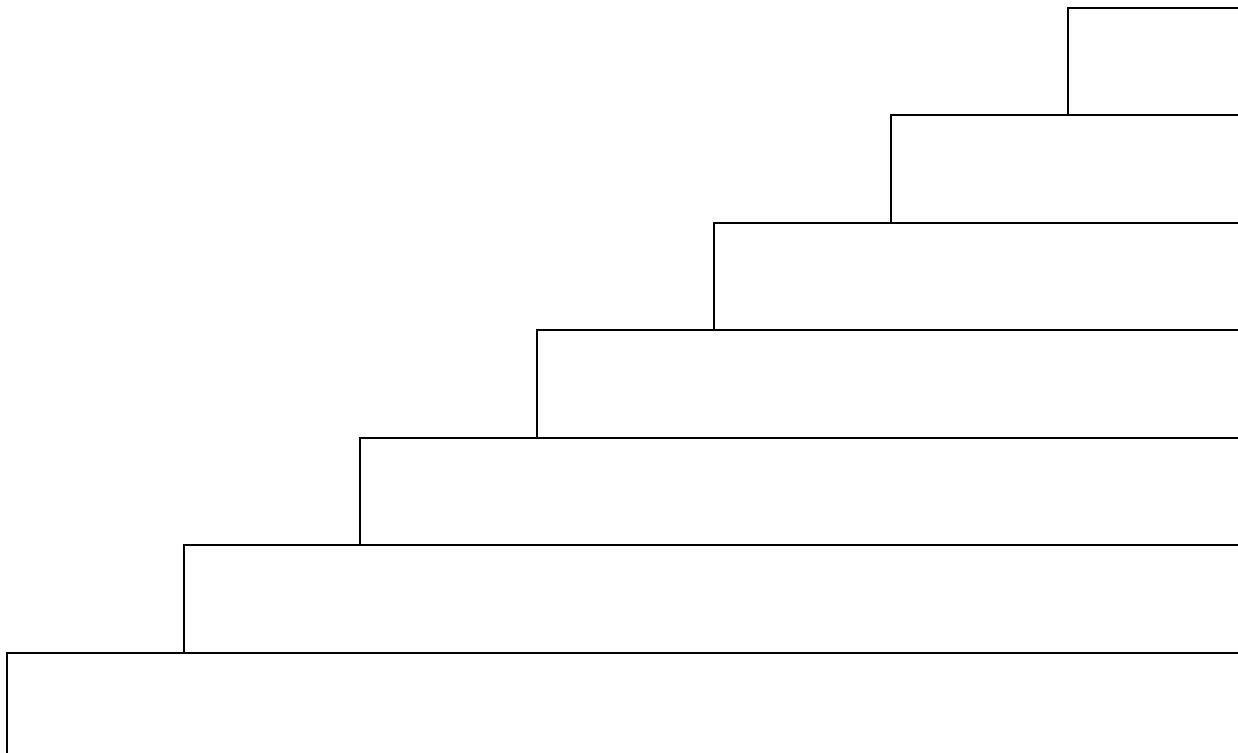
2-тапсырма

Абраам Линкольннің «Адам өміріндегі ең тамаша нәрсе – оның басқа адамдармен қарым-қатынасы» ойын басшылықта алып, өз сыныбындағы қарым-қатынасты жақсартудың жолдарын ұсына отырып, ой толғау жаз.

3-тапсырма

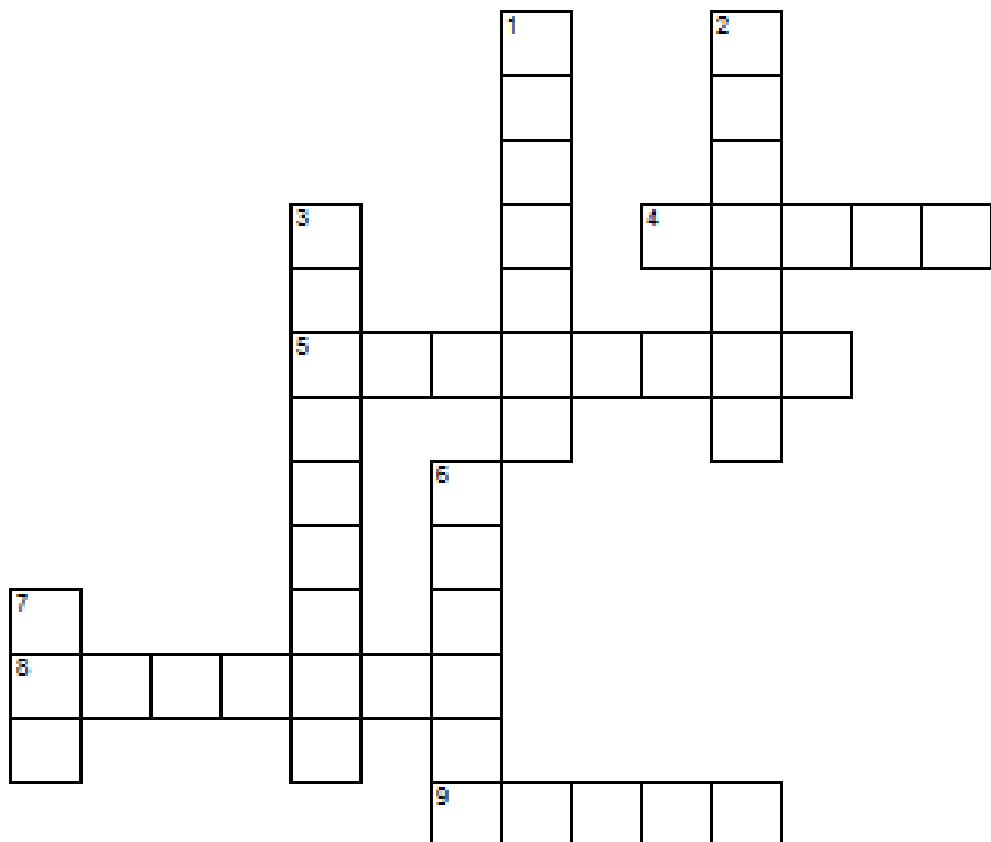
Төменде берілген қасиеттер мен іс-әрекеттердің қайсысы адамдар арасында жақсы қарым-қатынас құруда маңызды деп ойлайсың. Өзіңе маңыздыларынан бастап орналастыр.

Құрметтеу, сыйлау, қолдау көрсету, көңілін аулау, демеп жіберу, әделтілік, инабаттылық, шынайылық, ізгі ниет, түсінісу, бағалау, есептесу, санасу.

4-тапсырма

Сабак бойы үйренген
ақпараттарды пайдаланып,
сөзжұмбақты шешіңдер

Көлденеңінен

4. Қымбат бағалы тас
5. Көңілсіз, селқос
8. Жақсылық, адалдық
9. Жер астындағы байлық

Тігінен

1. Рақым, мейірім
2. Ақыл-ой, сана-сезім
3. Біреуге меншікті, еріксіздік
6. Мазақ
7. Үлгі, үнемі, кілең

5-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

23–24 сабактар АДАМ ЖӘНЕ АДАМЗАТ

...Адамзаттың бәрін сүй бауырым деп.

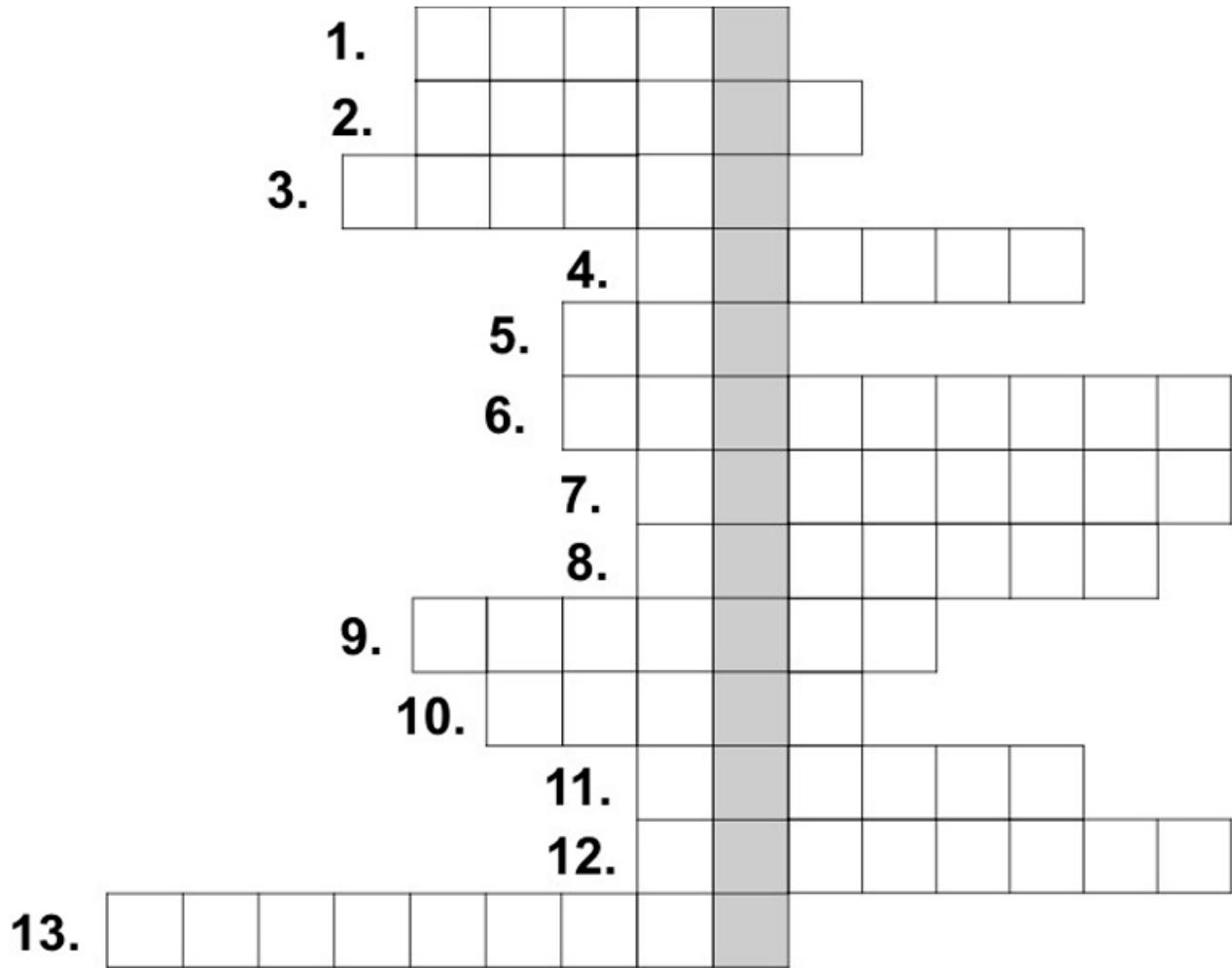
Абай

1-тапсырма

Сөзжұмбақты дұрыс шешсең, ерекше торкөзден адамзатты көркейтуге көмектесетін құндылықтың атауын оқисың.

1. Биреудің екінші біреуге ықыласын білдіруі, рақмет айтуды.
2. Ұрпақтан-ұрпаққа көшетін, тарихи қалыптасқан ғұрыптар, қағидалар, құндылықтар.
3. Ар-намыстың тазалығы.
4. Ұнтымақтық, ауызбірлік, татулық.
5. Өзіңмен мақсат-мұддесі, арман-тілегі, талап-талғамы бір адам.
6. Адам бойындағы бауырмалдық қасиетті білдіретін ұғым.
7. Бір нәрсені тез сезіне, байқай қоятын, байқампаз.
8. Үлгілі, көргенді, тәрбиелі.
9. Ұнтымақшыл, ауызбірлігі күшті.
10. Шыдам, сабыр тағат.
11. Тәртіпті, тәрбиелі, өнегелі.
12. Тілегі бір, ниеттес.
13. Сыпайылық, биязылық, әдептілік.

2-тапсырма

Өз тілектерінді жазып, қыып алып сыйға ұсын.

Өзіме тілегім

Мектебіме тілегім

Отанымда тілегім

3-тапсырма

Төмендегі сөздерге өз ойыңша анықтама беріп көр.

Адам

Адамзат

4-тапсырма
«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

5-тапсырма. «Ұжымдағы достық» жобасының 3-кезеңі бойынша өткізілген қайырымдылық акциясынан қандай сабак алдың? Қысқаша жаз.

6-тапсырма

Өзін үшін дұры деп тапқан жауаптарды белгіле.

1-тест

Қоршаған өлеммен үндестік дегенді қалай түсінесіңдер?

- А) Өлемде адамдардың сүйіспеншілікпен, қиянат жасамай бір бүтін болып қосылуға деген тілектестігінен туындаған үйлесім.
- Ә) Өзіндік көзқарасы мен сенімі, дүниетанымы.
- Б) Ортақ тіл табыса алуы.

2-тест

Отбасындағы бақыт пен тыныштық кімге, неге байланысты?

- А) Уақытқа, қаражатқа, жағдайға.
- Ә) Отбасы мүшелерінің бір-біріне сүйіспеншілік, жанашырлық, түсіністік пен құрмет танытуына.
- Б) Оған менің қатысым жоқ. Менің қолымнан не келеді?

3-тест

Ұжымдағы өзара қарым-қатынастың ізгі, жайлы болуы үшін:

- А) Тәртіп, талап, тазалық, тыныштық, татулық.
- Ә) Мақсат пен әрекет бірлігі.
- Б) Жинақылышы, тыңғышықтылық.

4-тест

Өлемнің бөлшегі екенінді сезінесің бе?

- А) Өрине, бізді қоршап тұрган шексіз кең, әрі мәңгі дүниенің бөлшегімін.
- Ә) Өлем менсіз де әдемі, әрі шексіз. Ондағы менің орным қайдада екені белгісіз.
- Б) Жоқ. Мен өзімше өлеммін.

IV АДАМЗАТТЫҢ РУХАНИ ТӘЖІРИБЕСІ

**25–26 сабақтар
ҚОРШАҒАН ӘЛЕММЕН ҮНДЕСТИК**

Тіршілікте табиғат пен адамнан ғажап, олардан құпия не бар?!

Шоқан Уәлиханов

1-тапсырма

Төменде берілген ойды оқып, «көзқарас – себеп – мысал – қорытындылау» әдісімен талқылап, жаз.

Адамның түпкі мақсаты – табиғатпен келісімде өмір сұру, ол – ізгілікпен келісімде өмір сұру деген сөз: табиғаттың өзі бізді ізгілікпен келісімде өмір сұруге үндейді.

Зенон Элейский

2-тапсырма

Цицеронның «Табиғаттан үйлесімді ештеңе жоқ, табиғаттан ретті ештеңе жоқ» деген ойын басшылыққа алып эссе жаз.

3-тапсырма

Берілген сөзтізбекті дұрыс шешсең, табиғат туралы сөз тіркесті оқуға болады.

- I. Дүниедегі барлық органикалық және органикалық емес жаратылыш – 1,2,3,4,5,6,7.
- II. Ұрпақтардың қамқоршысы, ардақты тұлғаның символы – 8,9,10.

1	2	3	4	5	6	7	-	8	9	10
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------

4-тапсырма

"Табиғатты қорғау және сақтау" атты жоба жаса. Оны жариялауды рет-ретімен сипаттап жаз.

5-тапсырма
«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

27–28 сабақтар
АДАМНЫҢ РУХАНИ ӘЛЕМІ

**Жүргіңе сұңгі де, түбін көзде,
Сонан тапқан – шын асыл, тастай көрмे.**

Абай

1-тапсырма

Шәкәрім Құдайбердіұлының «Айқап» журналында жарияланған «Білімділерге бес сауал» деген еңбегіндегі сауалдарға өз ойынды тұжырымдап жаз.

- *Ар-ұждан дегеніміз не?*
- *Адам өмірінің мәні неде?*
- *Ең жақсы адам кім?*
- *Адамның адамгершілігі уақыт ағымына қарай өзгере ме?*
- *Адамның адами қасиеті жаңара ма, әлде туа біте мө?*

2-тапсырма

Төмендегі мәтінді оқып, автордың ішкі жан-дүниесін сипаттап жаз.

Шәкәрім жеті жасында өлең шығарып жаза бастаған. Әкесі қайтыс болғаннан кейін көп ұзамай қыстаудың қасындағы тәбеде жалғыз отырып, тасқа өрмелеп бара жатқан жұлдыз құртты езіп өлтіріп алады. Сол кезде оған жаны ашып, жетімдігі есіне түсіп, «құрт» болып өлең шығарады. Жазған өлеңінен ақындық көрген Абай оған өлеңді қалай жазу керек, қандай өлең жазу керектігін айтып көп ақыл-кеңес берген.

Өлтірдің, онан таптың қандай пайды?
Өмір сүріп жүруши ем жазда сайды.
Жетімдік қандайлышын көзің көрді,
Кешегі тірі жүрген әкең қайда?!
Менің де жетім қалды балаларым,
Олар да жылайды аңсап аналарын.
Өзің жетім, жетімді аясаншы,
Жоқ екен басыңда ми – саналарың.

3-тапсырма

«Шәкәрімнің рухани бейнесі» немесе «Менің рухани бейнем» тақырыбына шағын зерттеу жүргізіп, нәтижесін жаз.

4-тапсырма

Сөздерді орнына қойып, өснег сөзді тауып, жаз.

	и	інан		сын
	ни			әндаймын

5-тапсырма

«Сабактағы сабак» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдыңым	Мүмкін емес	Сабак болды

29–30 сабақтар **АДАМ ЖАСАМПАЗДЫҒЫ**

... Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озады. Онан басқа нәрселермен оздым той демектің бәрі де – ақымақтық.

Абай

1-тапсырма

«Бірден-бір сұлуплық» аңызындағы оқиғаны басшылықта алып, өзіңің ізгілікке бағытталған «Сарайың, әнің, мүсініңді» жасап, шағын ой толғау жаз.

2-тапсырма

Сөздер мен олардың анықтамаларын салыстырып, әрбір терминнің өзіне сәйкес келетін анықтамасын тауып, сызықпен бағыттаң көрсет.

Ұғым	Анықтамалары
1. Жасампаз	1) Шығармашылық жолмен белгілі бір нәрсені жасаушы.
2. Жасампаздық	2) Еңбекте жаңалық атаулыны қалыптастырушылық.

3-тапсырма

«Жалғыз адам не істей алады?» қойылымын толықтырып, сахналау үшін өз сөзінді жаз.

4-тапсырма

Жасампаздық пен шығармашылықтың өзара үқсастығы мен айырмашылығын тауып, кестені толтыр.

<i>ҮК састығы</i>	<i>Айырмашылығы</i>
Жасампаздық	
Шығармашылық	

5-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін толтыр.

Білем	Біліп алдың	Мүмкін емес	Сабақ болды

31–32 сабақтар
СҮЙІСПЕНШІЛІК ЖОЛЫНДАҒЫ ӨМІР

... Махаббатсыз дүние бос.

Абай

1-тапсырма

Абайдың «Махаббатсыз дүние бос» деген ойының себебін тауып, нақты мысалдар келтіріп, жаз.

2-тапсырма

Өзімшіл сүйіспеншілік, құмарлық, ынтықтық, өзара сүйіспеншіліктің таза, риясyz сүйіспеншіліктен айырмашылығын тауып, жаз.

3-тапсырма

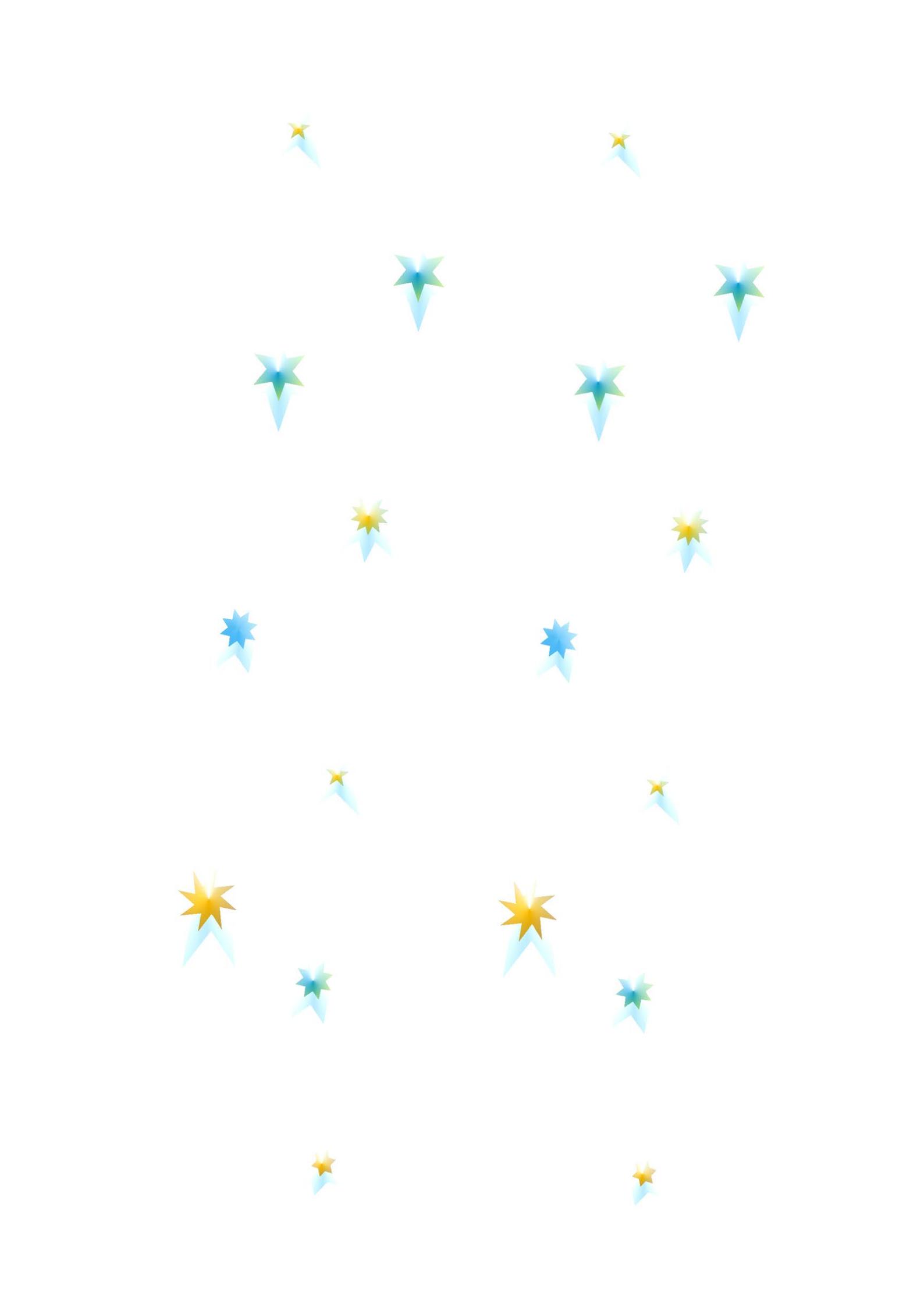
Өз сүйіспеншілігінді кімге, неге білдірер едің?

Сүйіспеншілік сезімінді гүл кескінінде бейнелеп көрсет.

Гүл күлтешелеріне өз сүйіспеншілігінді кімге, неге арнайтыныңды жаз.

Суреті қызып алып, өзің жақсы көретін адамыңа сыйла.

4-тапсырма

Сөйлемдерді өз ойыңмен аяқтап жаз.

- *Ойымыз, сөзіміз, ісіміз сүйіспеншілікке толы болса...*
- *Сүйіспеншілік адам өмірінің негізі болса...*

5-тапсырма

«Сабактағы сабақ» кестесін қорытындыла.

Білем	Біліп алдым	Мүмкін емес	Сабақ болды

33–34 сабақтар ӘСЕМДІК ӘЛЕМІНДЕ

**Мен өз өмірім мен ойынды бүкіл әлем біріншісін көріп,
екіншісін естіп тұрғандай басқарамын.**

Сенека

1-тапсырма

Дәптердегі бір жыл бойы жазған «Сабактағы сабак» кестесін қарап,
ондағы «Біліп алдым» айдарындағы жазбаларынды оқып,
қорытындысын шығар.

2-тапсырма

Төмөндегі кейіпкерлерге сипаттама беріп, сол қасиеттеріне сәйкес «Дұрыс әрекет жасаймыз» тақырыбында шағын қойылым дайындау үшін сахналау сценариін жаз.

- Ақылды бала.
- Елгезек бала.
- Пысық бала.
- Мейірімді бала.
- Жомарт бала.

4-тапсырма

Дәптердегі бір жыл бойы жазған «Сабақтағы сабак» кестесін қарап, ондағы «Сабақ болды» айдарындағы жазбаларынды оқып, қорытындысын шығар.

5-тапсырма

«Лұқман хакімнің ұлына айтқан өсиеттерін» басшылыққа алып, жыл бойы үйренгендерді естеріңе түсіре отырып, адамдықтың ережесін жаса.

6-тапсырма. «Ұжымдағы достық» жобасының 4-кезеңі бойынша тәмендегі тапсырмаларды орында.

«Ұжымдағы достық» жобасының сен үшін аса маңызды тұстары қандай болды?

Жобадағы есінде қалған өсерлі, маңызды сәттер, жобаның орындалуына байланысты өзінің және достарыңың өміріндегі өзгерістер туралы жаз.

7-тапсырма

Өзін үшін жұрыс деп тапқан жауаптарды белгіле.

1-тест

Қоршаған әлеммен үндестік – адамның риясыз сүйіспеншілігі пен қиянат жасамауының жемісі.

А) Әрбір адамның қоршаған әлемді риясыз жақсы көруі міндетті емес.

Ә) Қоршаған әлеммен үндестікті адамдармен тіл табысу арқылы да жасауға болады.

Б) Мен толық келісемін.

2-тест

Л.Толстойдың «Жақсы нәрсе туралы ойлан, сонда ойларың ізгі істер жасауға дағдыланады» деген ойына пікірім.

А) Мүмкін емес. Адамның ылғи да өз ойын басқарып, қадағалап отыруға шамасы жетпейді.

Ә) Дұрыс айтады. Адамның ойы ісі болады сондықтан адам өз ойын реттеп, басқарып отыруы керек.

Б) Ол үшін адамға өте мықты ерік-күш керек. Оған барлығының шамасы жетер ме екен?!

3- тест

Адам жасампаздығы – ізгілігінде деуге бола ма?

А) Жоқ. Өркениет дамып отырған заманда олай дей алмаймын.

Ә) Иә, келісемін. Барлық ашылулар, жаңалықтар болып, адамдар арасындағы ізгілік, жақсылық жасау, мейірімділік болмаса мына өмір не болар еді!

Б) Мүмкін. Бірақ толықтай қосыла алмаймын.

4- тест

Сүйіспеншілік – ол айналамыздағы әлемді өзгерте алатын қуатты энергия. Сенің көзқарасың?

А) Өте дұрыс айтады адам сүйіспеншілікпен дүниеге келеді, бүкіл өмірін сүйіспеншілікпен өткізеді.

Ә) Мүмкін, бірақ сүйіспеншілікті түсінбейтіндерді қайтеміз?

Б) Өмірдің мәні сүйіспеншілікпен өлшенбейді.

СӨЗЖҰМБАҚТАРДЫҢ ЖАУАБЫ

5-6-сабактағы 3-тапсырманың жауабы:

**Сен де бір кірпіш дүниеге,
Кетігін тап та, бар қалан.**

7-8-сабактағы 2-тапсырманың жауабы:

Еңбек пен бақыт егіз. Мақал.

9-10 - сабактағы 3 -тапсырманың жауабы:

Абырой – ар еңбегі. Мақал.

13-14 - сабактағы 3 -тапсырманың жауабы:

ә	д	е	п	т	і	л	і	к
			а	д	а	л	д	ы
а	д	а	м	г	е	р	ш	і
							л	і
			б	а	у	ы	р	м
								а
							л	д
							д	ы
								к
			а	з	а	м	а	т
							т	ы
								к

15-16-сабақтағы 3-тапсырманың жауабы:

**Берілген әріптер тізбегін
мұқият қарал, тәменде берілген
жақсы қасиеттерді тауып, оқындар.**

У	Ь	Я	Е	Е	У	Б	М	Ь	З	Л	И	Л	И	Ш	Т	Т	Ш	З	Ё	Ы	Я	О	Б		
Ч	Н	С	К	Ц	Б	Э	Д	Ш	Ё	Е	Ц	Ж	Ч	М	С	И	Л	Ч	Т	Щ	М	Х	Ё	А	
А	Ы	Ш	Р	Ь	П	Л	Б	Г	М	Ё	П	Р	У	К	Г	П	Д	Ж	К	Х	С	Ю	Р	У	
С	Т	Д	В	О	Х	Ш	И	Т	Ю	Е	Х	Б	У	И	Ъ	Щ	Т	И	Ю	Ы	П	Ы	Щ	Ы	
Э	Ъ	Х	Ж	Ц	Е	К	Щ	Р	Ю	Д	Й	Щ	А	У	И	Ё	С	Л	С	Ц	Ф	П	С	Р	
Н	Ч	П	Я	Ф	R	J	Щ	X	У	К	Я	I	N	Ё	Ы	Н	Ы	Л	Н	А	Л	Ф	К	M	
Ч	Ы	Ш	Е	Т	I	O	Ь	Э	Н	Х	К	Ы	R	R	З	Ъ	Ц	Д	М	Ч	Г	О	Ч	A	
Ф	Л	Ъ	Ф	Т	J	M	Щ	В	З	А	Ш	L	I	Я	Ъ	М	Я	И	Ш	М	Ю	Ч	L		
Ы	С	Е	Щ	В	S	A	Щ	И	Ю	В	Д	Н	Й	Ч	M	Ы	K	Қ	Y	Л	A	S	Y	M	
К	В	Д	Т	Н	Y	R	Й	B	В	Л	Щ	В	I	T	E	D	Ю	Ш	B	З	Ч	О	Э	Y	
Ф	Ш	Т	Ъ	Н	Z	T	Щ	Ш	У	Г	Ц	R	G	L	F	Э	I	B	M	G	А	А	Щ	K	
Х	П	Ж	Ъ	Х	C	T	Я	Л	И	Ч	Ж	У	D	P	Y	F	F	L	M	N	T	B	F	Ш	
Ь	Л	Ш	В	Ъ	V	Y	L	С	Д	В	Ц	P	Э	Ж	U	K	И	Ц	I	У	Р	Ь	Т		
Л	Т	Ы	У	Ё	Ч	K	C	G	K	Ю	E	U	I	M	G	Я	R	Б	Ю	K	P	V	T	B	
С	Л	K	I	Ш	I	P	E	Й	I	L	Э	Ю	G	X	H	N	Щ	У	И	В	Э	К	Щ	N	Э
Т	С	Х	Ь	П	Ы	J	Я	Ч	Ч	В	Ф	Х	L	Ъ	Я	К	Т	Е	Б	К	Э	Щ	Ш	Ю	
Ф	Ю	Ц	В	Ы	F	V	Я	Ч	С	Я	О	Ю	O	V	A	D	Й	С	Т	Д	Ю	Э	Ч		

Мейірімділік
Кішіпейіл

Бауырмалдық

Жомарттық

Ықылас

Руханилық

Риясyz

17-18-сабақтағы 4-тапсырманың жауабы:

Назары әдемінің ой-санасы әдемі, ой-санасы әдемі адам өмірдің рақатын көреді.

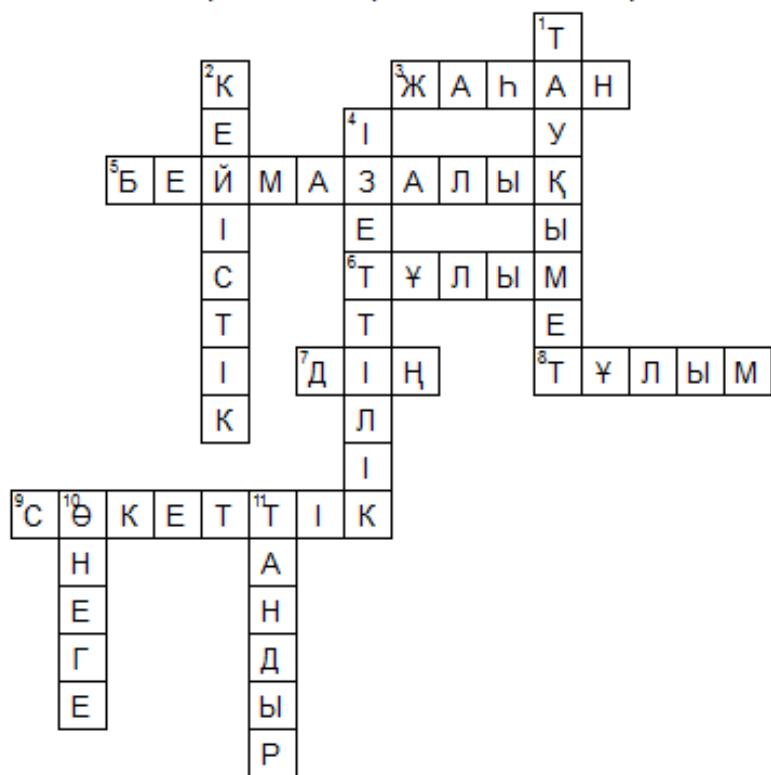
Халық даналығы.

19-20-сабақтағы 3-тапсырманың жауабы:

Мағыналас сөздер сөзжұмбағы

Сабақ бойы үйренген құндылықтар,
қасиеттер, ақпараттарды пайдаланып,
берілген сөзжұмбақты шешіндер.

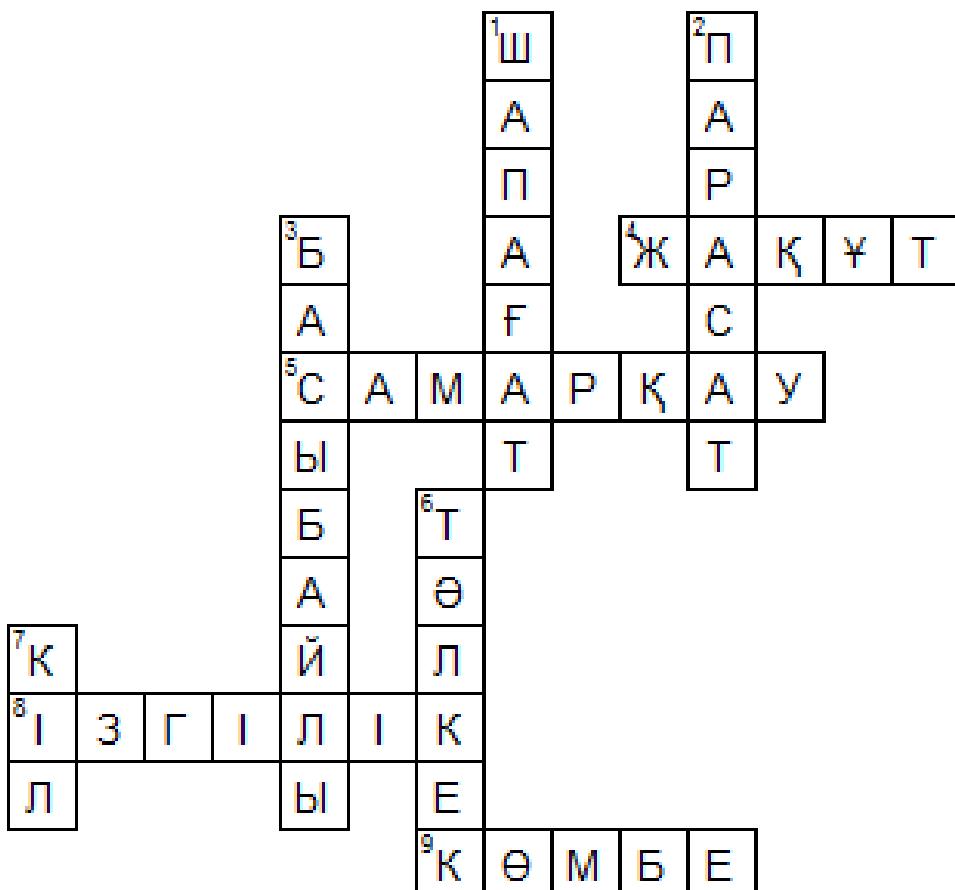

19-20-сабақтағы 5-тапсырманың жауабы:

	б	о	с	а	ғ	а
	а	т	а			
		б	а	т	а	
		а	ғ	а	й	ы
						н
қ	а	р	ы	н	д	а
					а	
					у	
					ы	р

21-22-сабактағы 4-тапсырманың жауабы:

**Сабак бойы үйренген
ақпараттарды пайдаланып,
сөзжұмбақты шешіндер**

Көлденеңінен

4. Қымбат бағалы тас [ЖАҚҰТ]
5. Көңілсіз, селқос [САМАРҚАУ]
8. Жақсылық, адалдық [ІЗПЛІК]
9. Жер астындағы байлық [КӨМБЕ]

Тігінен

1. Рақым, мейірім [ШАПАҒАТ]
2. Ақыл-ой, сана-сөзім [ПАРАСАТ]
3. Біреуге меншікті, еріксіздік [БАСЫБАЙЛЫ]
6. Мазақ [ТӘЛКЕК]
7. Ылғи, үнемі, кілең [КІЛ]

23-24-сабақтағы 1-тапсырманың жауабы:

a	л	ғ	ы	c								
д	ә	с	т	ү	p							
a	б	ы	r	о	й							
				б	i	p	л	i	k			
				д	о	c						
				к	ө	п	ш	i	л	d	i	k
					с	e	з	i	m	t	a	л
					ө	н	e	г	e	л	i	
					ұ	й	ы	м	ш	ы	л	
					t	ө	з	i	m			
							ұ	л	г	i	л	i
							t	i	л	e	k	t
i	z	e	t	t	i	l	i	k		e		c

25-26-сабақтағы 3-тапсырманың жауабы:

Табигат-Ана

27-28-сабақтағы 4-тапсырманың жауабы:

Мен сені рухани жағынан аса бай адам болсын деп армандаймын.

Ө ЗНӨ З ТАНУ

ОҚУШЫ ДӘПТЕРІ

7-СЫНЫП

Редакторы С.С. Нуркеева
Суретшісі: Т. Жубанышева